ЗАСПІВ

Мало жив я, та чимало
Поблукав по світу;
Моє серденько шукало
Ласки і привіту.

Степи, гори чи діброви —
Все я переходив,
Та приязні і любові
Ніде не находив.

Повертав не раз я з поля
В городи і села,
Та не бачив, де та доля
Щедра і весела.

До людського горювання
Скрізь я прислухався,
Сумний голос безталання
На папір прохався.

Закипали в душі сльози,
Дивлячись на муки,
І зривались тихо з кобзи
Нерозважні гуки.

СОЛОВЕЙКО

Мов кайданник, в тісній клітці
Соловейко нудьгував,
Спогадавши, як на вітці
Веселесенько співав:

І про долю, і про волю,
І про любощі — про все...
А тепер замовк він з болю,
Муки довго не знесе.

Вже й весна йому не сниться,
А журбі нема кінця.
Заспівав би, так темниця
Гірше смерті для співця.

РОЗЛУКА

Не вертайся — оставайся
За горами, за морями:
Я порвала, потоптала
Усі зв’язки поміж нами.

Я любила — більш несила,
Стихли муки в час розлуки,
Кров, здається, легше б’ється,
В серці хворім вмерли згуки.

На хвилинку відпочинку
Душа багне, волі прагне;
Тхне труною наді мною,
До могили швидше тягне.

Не вертайся — оставайся
За горами, за морями;
Все забудьмо, німі будьмо,
Обливаючись сльозами!

БЕЗ ШЛЯХУ

Дощ та буря; вечір гасне.
Треба йти, але куди?
Сумно верби кучеряві
Похилились край води.

Я покинув рід коханий...
Лийтесь, сльози! Де знайти
Такий інший? Плачуть верби;
Вітер гне очерети.

Ти, голубко сизокрила,
Сяєш променем одна:
Так зорить крізь верби часом
З неба зіронька ясна.

ДНІПР

Лютує Дніпр. Ревучі
Вали щораз встають,
Розіб’ються об кручі
І знову заревуть.

Лютує Дніпр сердитий,
Шлях ширше пробива,
Реве несамовитий,
Пороги підрива.

Лютує Дніпр. До моря
Добігти б поскоріш,
Бо там йому і воля,
І оддихнуть миліш.

Стоять, як перш, пороги,
Що глибоко вросли;

Нема йому дороги;
Горою йдуть вали.

* * *

Між горами промінь гасне...
Вдаль летять думки мої —
Все до тебе, сонце ясне,
Все до тебе однії!

Лиха доля розлучила,
Не дала укупі йти...
Довго, довго, пташка мила,
Поодинцю нам брести.

Сизі хмари злізли тихо,
Вдаль летять думки мої —
Все до тебе, люба втіхо,
Все до тебе однії!

НА СЕЛІ

Солом’яна стріха, убогі віконця,
Оплетені з вулиці хмелем;
Квіточки, обсипані променем сонця,
Пташки з щебетанням веселим.

До гаю йде полем вузесенька стежка,
Там любо журбу розважати,
А небо блакитне висить, як мережка,
Хрести недалечко від хати.

Під них поскладали нещасну сірому.
Отож вам і всього, здається...

Іду я з роботи голодна додому,
Задзвонять, дим з бовдура в’ється.

День гасне потроху, кругом вечоріє,
На захід зоря погоріла...
Забачивши матір, біжить і радіє
Назустріч дитинонька мила.

В шибках грає світло — всі вікна залиті;
Затоплено піч для вечері;
Тихесенько-тихо на білому світі.
Замкнула я нищечком двері.

За зіркою зірка у хмарі спливає...
Таке все дрібне та звичайне...
Душа, проте, велич якусь відчуває:
Все рідне їй тут, все їй гарне.

ПРОКИД

Мені снилась рідна хата,
Я в садку відпочивав,
Мов діждався собі свята,
В красних мріях раював.

Подмухав вітрець легенький,
За слівцем шептав слівце;
З рідних яблунь цвіт біленький
Обсипав мені лице.

Я прокинувсь — із-за гаю
Сумно місяць випливав,
Замість батьківського краю
Я в чужому пробував.

Дерева, снігами вкриті,
А не цвіт побачив я,
І кутка не мала в світі
Голова стара моя.

* * *

Годі, друже, розмовляти;
Годі, друже, нам зітхати,-
Будемо мовчать,

Як ті вербоньки похилі,
Загадавшись, на могилі
Купкою стоять.

Вони бачать, вони знають,
Що дні щастя поминають,
Як читаю я

У твоєму темнім зорі,
Що ти плачеш, що ти в горі,
Квітонько моя!

* * *

Я так страшно змучився, так увесь погнувся
Під ярмом-вагою пережитих літ,
Шо надій відрадних я навіки збувся —
Всіх надій на вільний, на широкий світ.

День не день, а тяжкий прокид серед ночі,
Життя — домовина темна та німа;
І здається часом, ніби круком в очі
Смерть мені сміється, зазира сама.

ЛЮДСЬКЕ ЖИТЯ

Нащо його мати на світ породила?
Хіба щоб наплакавсь та взяла могила?
Як найшлось сердешне без сорочки, кволим,
Так і поховали сиротою голим.

Вдосталь скуштував він і біди, і лиха:
То гуляв веселий, то журився стиха,
То поглядав зором усмішки живої,
То блукав чорніше хмари дощової.

Попоїсть, нап’ється та й заляже спати,
Виспиться — і знову давай починати!
Тільки ж то й роботи — спати, пити, їсти,
Надвечір заснувши, за стіл зранку сісти.

Вчинків його славних люди не зазнали,
І думки, і совість з ним якось ладнали;
Другів мав, що раді б за п’ятак продати,
Ворогів же лютих — не перещитати.

Він кохав звичайно на якусь хвилинку,
Мав собі з кохання смачну лигоминку,
Що обридла згодом, як усе на світі,
І пішов, нетяга, в сиру землю гнити.

* * *

Смієшся ти, але спитатись треба:
Ти з кого так смієшся і за що?
З такого смійсь, що розганявсь до неба,
А низько сів, пошився сам в ніщо.

З такого смійсь, що світ пройти хвалився,
Але спіткнувсь на першому ступні

І сльози ллє, що, бачте, помилився,
Бо сльози ті — дурні!

Я не літав в надзоряні країни,
А все держався бездольної землі;
Боровся я за щастя для людини,
За світло в чорній млі.

Та що робить з тупим, як камінь, мізком,
Чим розігнать нерушливість глуху?
Хоч вороги сиділи тишком-нишком —
Не стало сил: я впав серед шляху.

Лежав там камінь нелегкий,
Віками в землю вріс,
Але набіг струмець швидкий,-
В далекий яр поніс.

Так прагну я свого кінця,
Жду не діждусь давно,
Щоб хвилі бистрого струмця
Десь кинули на дно.

* * *

Вийшла з хати стара мати,
З матір’ю дитина:
Драний брилик на голівці.
На плечах — куцина.

Поминули село рідне,
Плаче бідна мати:
Син-коханець подавсь в найми —
На хліб заробляти.

Обняла його, цілує
Та пита з журбою:
"Чи побачусь, милий синку,
Ще хоч раз з тобою?"

"Годі, мамо, побиватись,-
Каже син.— Об чому?
Пороблюся — бог поможе,
Та й вернусь додому".

Попросив благословення,
Поплівсь по дорозі...
А матуся все дивилась
Та ковтала сльози.

Живі мої колишні поривання,
До боротьби ж не здужаю давно...
Смієшся ти з важкого горювання,-
Тобі смішне воно?

* * *

Чимало день
Думок накличе;
В душі пісень
Ніхто не зліче;

Та все-таки
Шкода й співати:
Не йдуть лихі
Ті злидні з хати!

* * *

Засяло сонце з ласкою
І вже — відпочива;

Ніч темною запаскою
Все на світі вкрива.

Не бачить лютих мук вона,
Ні радощів у сні...
Знов зіронька заблукана
Всміхається мені.

Повіяв легіт чарами,
І чуть у тьмі німій:
"Не згинеш ти під хмарами,
Коханий краю мій!"

* * *

Я сам під липою сиджу.
Журбі нема кінця:
З нудьги на хвилі я гляджу,
Дивлюсь на дно струмця.

* * *

Не жартуйте так зі мною,
Очі мої, віченьки,
Що не знаю я покою
Ані дня, ні ніченьки.

Погулять піду між люди,
В степ лечу за волею,-
Зорите мені ви всюди,
Женетесь недолею.

На хвилинку, на годинку,
Звечора чи з півночі
Не знаходжу відпочинку,
Все за вами гинучи.

Не світіть же зіроньками,
Мої чарівнесенькі,
Не рвіть серця так думками,
Милі та гарнесенькі!

ДІДУСЕВІ ГАДКИ

Надворі лютує стужа...
Дайте дух перевести:
Старе тіло щось нездужа,
До воріт не добрести.

Поневолі в самотині,
Не виходячи, сиджу
Та в нетопленій хатині
Мерзну, гибію, дрижу.

Гірш і гірш моя недуга,
Менш і менш стає тепла...
За віконцем мерзлим хуга
Скаженіти почала.

Де ж весна, де літо красне,
Ранки соняшні, блакить?
Пусто, темно; сила гасне;
Дров немає затопить.

От забудусь ненароком
(Все я сам — як день, так ніч)
І дивлюсь надійним оком
На розвалену вже піч.

Б’ється серце нетерпляче,
Туманіє голова;

В очах — полум’я гаряче,
В думці — свічка та дрова.

* * *

Угамуйсь, моє серце безщасне!
Не поможуть нам сльози дрібні.
Про минуле тяжке, бідолашне
Не нагадуй щоденно мені.

Не хлоп’яче життя ми з тобою
Починаєм — далеко воно...
Побратавшись навіки з журбою,
Я про щастя не дбаю давно.

Цить же, серце,— нелегко без тебе
Мовчки вчись своє горе нести,
Схаменись та поглянь кругом себе
І безглуздих байок не плети!

* * *

Не зумію горя
Вимовить словами,
Так зіллю дрібними,
Тихими сльозами.

Коли ж його, злого,
Збутись не здолаю,
Так журливо пісню
Рідну заспіваю.

* * *

Вгорі небо, внизу море;
Туга давить через край:
Де подіти люте горе?

Думка думку щораз боре
Про коханий рідний край.

Ти в чужину несеш, човне,
Одинокого пловця:
Моє серце слізьми повне,
Щось важке, щось невимовне
Гнітить душу без кінця.

Хто з нас батьківську країну
Проміняє на чужу?
Вічний сором тобі, сину,
За се був би! Вперед лину;
Сонце світить, я ж тужу.

Ревуть вітри бистрокрилі,
Човен крутиться, рипить...
Однесіть додому, хвилі,
Поцілунки мої щирі,
Коли хочете втопить!

* * *

Позростала всюди рута,
Позростала скрізь отрута
На тій стежці, тій дорозі,
Що ходжу я та ллю сльози,
Що, як пісні заспіваю,
Все гіркими обливаю.

Позростали скрізь могили,
Що світ білий заступили,
Заступили шлях до волі;
Ані сонця, ані долі,

Що десь ділась, що десь бродить,-
День із хмари не виходить.

СЕРЕД НОЧІ

Звечора дощ ллє, потоками хлинучи;
Вітер завив, так і б’є;
Стужа осінньої глупої півночі
Просто ступить не дає.
Лихо пекельне. В калюжах вся улиця.
Сумно старчиха бреде,
Спиною світить, під вікнами тулиться,
Схову нема їй ніде.
Хто пак над нею, нещасною, зглянеться?
Хто? Ні чужі, ні свої.
Голод єдиний за нею скрізь тягнеться,
Не покидає її.
Він її душить щодня, щогодиночки,
Він не дає їй спокою хвилиночки,
Шепче одно: "Пропадай!
Тіло, слабіше билиночки,
В яму складай!"

Буря реве, ніч стає холоднішою.
Дука щасливий не спить:
Добре йому у палатах під кришею
Вина-горілочку пить.
Любо йому у теплі вигріватися,
Смішки справляти з гістьми,
Любо йому у розпусті купатися,
Вік потирати всіми.
Рота як слід він не вспіє роззявити —
Зараз готове усе;
А мисколизи не знають, як славити,
Те вихваляють і се.

Саме тим часом старчиха знеможена,
Що вже не здужа й тужить,
Посеред улиці, вся заморожена,
Тілом невкритим дрижить.
Блудить, сердешна, кругом поторочею,
Ходить — себе продає:
Дука натішивсь красою дівочою,
Іншим її віддає.
Боже!.. Колись вона... Все те загинуло!..
Нині того не вернуть...
Щастя небогу навіки покинуло:
В прірву, чи що, їй пурнуть?
Вона не знає ні будня, ні празника,
Цілими днями не їсть,
Бійку приймає не раз від напасника,
Зносить наругу і злість.
Ні, не вернути тобі невернучого,
Кращим шляхом не піти;
Посеред гамору міста блискучого
Ласки ніде не знайти.
Всі тебе радо обсиплють прокляттями,
А положивши в труну,
Труп твій укриють поганими шматтями,
Вдягнуть в ряднину брудну.
Ні, рани серця тобі не загоїти...
Люди? До них не ходи.
Як прожила, так і згинеш чужою ти;
Щоб хто заплакав — не жди.
Так відпочинь хоч, в могилу лягаючи;
Прийме сірому земля...
А багатир, перешкоди не знаючи,
Хай собі знову гуля!
Хто ж, як не він, отой дука прославлений.
Сю сироту загубив?
Хто, як не він, стиду, честі позбавлений,

Дівчину з розуму збив?
Хто, як не він, заманив її пасткою,
Потім швирнув на сміття?
Що ж? Вся громада віта його з ласкою,
Гнеться пред ним без пуття.
Знають усі, що він з’їдений пранцями,
Що він — паскуда кругом;
Але дівчата з такими коханцями
Пруться до шлюбу бігом.
"Що то за доля весела, гарнесенька!" —
Всяке гада, хоч мовчить;
А матері... кожна б рада-радесенька
Швидше дочку засторчить.

ЗОЛОТО

Золото, золото, вславлене по світу!
Все продаси ти, все купиш без розпиту.
Добре тому, хто гребе тебе жменею;
Важко без тебе — з пустою кишенею.
Хлопцям ти втіху даєш, а на старості
Скільки загнибід розплодиш та скнарості!
Заради тебе, заради багатства ми
Світ переповнили вкрай розбишацтвами;
Заради тебе в болоті валяємось,
Крадемо, шарпаєм, правдою граємось,
Один другого щохвилі морочимо,
Кров, наче воду, з братів своїх точимо.
Чи не з тії лишень крові братерньої
Блескіт твоєї принади химерної?
Чи не від того так стало червоне ти?
Мусим без тебе щоденно холонути,
Ждучи від тебе, проклятого золота,
Злидням кінця, що нас б’ють гірше молота.
Слова людського не вчуєш за стонами,

Наші благання зробились прокльонами.
Багатирі, наче образу божому,
Гріють поклони тобі не по розуму.
Згинь же, брехливе, злочинств усіх джерело!
Згинь, щоб зрадливо нас більш не химерило!

* * *

Небагацько живу в світі,
А вже знаю горе;
Сліз пекучих, мабуть, вилив
Цілісіньке море.

Задзвеніла пчілка божа,
По саду літає...
Пошукав би і я квітки,-
Так де процвітає?

ДІВЧИНА В ТУЗІ

Плаче дівчина,
Слізоньки ллє:
Де ти, коханий,
Серце моє?

Нуджу я світом,
Марно ждучи,
Думку гадаю
Вдень і вночі.

Скільки молилась
Богові я;
Краю не бачить
Туга моя.

Тату, матусю,
Благословіть:
З милим до шлюбу
В церкву ведіть!

Пишно убралась
В шати, квітки,
В добре намисто,
В ясні стрічки.

Співи весільні
Враз полились...
Де ж ти, коханий,
Так забарився?

Нуджу я світом,
Марно ждучи,
Думку гадаю
Вдень і вночі.

Може, забув ти,
Що говорив;
Може, сміявся,
Може, дурив?

Всюди полину,
Всюди піду,-
Чи не зустріну,
Чи не знайду?

В’янути буду
З горя сама;
Друга немає —
Щастя нема.

Плаче дівчина,
Слізоньки ллє:
Де ти, коханий,
Серце моє?

СВІТАЄ

Давно північ вже минула...
Я прокинувся у сні,
Чую — наче забриніли
Старі гусла на стіні.
Тихо, тихо гук злітає:
"Скоро день — кругом світає!"

Давно північ вже минула,
Сплять і гори, і яри,
Тільки вітер понад морем
Повіває з-за гори,
Шепче нишком — гук злітає:
"Скоро день — кругом світає!"

Давно північ вже минула,
Не шиширхне по землі:
Божа пташка стрепенулась
На калині у гіллі;
Тьохка — ранок, бач, вітає:
"Скоро день — кругом світає!"

Скоро день — кругом світає,-
Годі ж спати, краю мій!
Розганяє чорні хмари
Промінь сонечка ясний,-
Він загляне в надра темні,
Скарби вкаже потаємні.

* * *

Тяжко на сім світі
Жити сиротині
Без милого роду,
В журбі-самотині;

Цілий вік тинятись
Без дружини-пари,
Знизу — люте горе,
Зверху — чорні хмари.

НЕТЯГА

Впав нетяга край могили,
На коліна став;
Що за сили в їй спочили,
У людей питав.

Та й заплакав сіромаха,
На хрест похилився,
Всю ніч мучився бідолаха,
Слізьми ввесь облився.

Землі грудку взяв у жменю,
В хустку зав’язав,
Заховав собі в кишеню,
А йдучи казав:

"Прощавай довіку-суду,
Матусенько, спи,
Поки зовсім не прибуду..."
І потяг в степи.

* * *

Дівчинонько кароока!
Гей, промов-скажи мені:
Де взяла ти миле личко,
Оченятка чарівні?

Де взяла на божім світі
Повні вустонька такі —
Наче квітонька, рожеві,
Наче полум’я, палкі?

З поцілунку твого й досі
Як дурний собі ходжу,
Зовсім втратив дні веселі,
За тобою все тужу.

БАТЬКОВА РАДА

Цитьте, дітки, цитьте, любі:
Не дай боже — хто підслуха,
Бо вже, певно, лихий ворог
Нашорошив уха.

Гарна річ — так гарно й чути;
Тільки от що... Якось сміло...
Треба добре розважати:
Розум — перше діло.

Хочеш справу розпочати,-
Оглядайся на всі боки,
Щоб яка личина часом
Не втяла мороки.

До пуття все обміркуймо,
Бо що вдієш без поради?
Тільки... майте осторогу...
Тихше, бога ради!

* * *

Мені снилось, що яму копаю,
Звечоріло надворі давно;
Я спішу доробитись до краю,
Хоч не відаю, нащо воно.

Я робив, мов робить було треба,
Хоч і знав, що не скоро вмирать,
Що усе, чого ждав я від неба,
Все — моє, бо недовго пождать.

Я скінчив, але витратив силу
І нічого вже більш не бажав.
Сам, упавши в порожню могилу,
Наче труп захололий лежав.

* * *

Змордований горем, я довго хворав,
Без волі, без долі,— з одчаю вмирав,
Потративши віру в любов і в добро,
І кидав од себе безсиле перо,
Світ божий здавався темніш, як тюрма,
Надії всі згасли — і сліду нема,
Душа заніміла з важкої журби,
Усюди ввижались мерці та гроби...
Але наді мною тут грім прокотивсь,
Немов спересердя, що я засмутивсь,
І голос почувся могучий: "Вставай!"
Як поклик до бою за рідний свій край.
Я разом прокинувсь, опала з очей

Полуда, чорніша од чорних ночей,
Душа оновилась, душа ожила,
Святі ідеали всі знов прийняла,
Огнем освітилась моя голова,
І знов зрозумів я забуті слова,
А серце, як здавна, туди все тягло,
Де простір і воля, блакить і тепло!

* * *

Дивовижа та й чуднісінька —
Невеличка часом пісенька,
А громаду поруша:

В її відгуках милесеньких,
Що ніжніш від струн тонесеньких,
Виявляється душа.

НАД МОРЕМ

Три рибалки на ніч в море попливли,
Чи не розживуться — спробувати щастя;
Кожному нелегко з дітками прощаться,
Всяк гадав про жінку, всі сумні були.

Чоловік працює, жінка плаче з горя;
Як слід не поїли, як слід не спили…
Море застогнало — страшно серед моря.

Моторошно стало — сонечко зайшло;
Три дружини в хаті тихо собі пряли;
Засвітили світло, в вікна позирали.
Але там скрізь темно, глухо скрізь було.

Чоловік працює, жінка плаче з горя...
З усієї сили море заревло.
Вдарило грозою — страшно серед моря.

Розвиднілось ранком; трьох сіром несуть
На піщаний берег з прірви хвилі перші;
Падають удови на тіла померші...
Годі побиватись — сльози не спасуть!

Чоловік працює, жінка плаче з горя;
Всіх на кладовище згодом понесуть...
А море бушує — не спинити моря.

РІДНИЙ КРАЙ

Дома все тебе дратує,
Порошинка дошкуля;
Хто що скаже, пожартує,-
Втік би зараз відціля.

В самотині сидіть нудно,
Сум росте щодалі більш;
Вийдеш з хати, глянеш — людно,
Та журба гнітить ще гірш.

А не вспієш край свій кинуть,
Туга зараз забере;
Спогадання роєм линуть,
Забувається все зле.

Тепле літо, ясні зорі —
Все тихесенько сплива;
Блимне слізка в твоїм зорі,
Жаль потроху ожива.

Все, що гудив, все те нині
Якимсь чаром віддає,
Рідна мова на чужині
Ще милішою стає.

Рідна хата — мов та квітка,
Що скрашає весь квітник.
З рідним краєм якась нитка
Тебе зв’язує навік.

Її хочеш розірвати,
А вона усе міцніш;
Подаєшся мандрувати,
Але там іще смутніш.

Ти шукаєш собі волі,
Переходиш всі світи,
Але там немає долі,
Там нема тобі мети.

Під яким би небом ясним
Врешті ти не опинивсь,-
Ні, не буде воно красним,
Як було своє колись.

Час підійде — ми вмираєм,
Бо на все своя пора;
Тільки жаль за рідним краєм
Серед люду не вмира.

* * *

Не розцвівши, квіти зжовкли,
Ясний промінь сонця згас,

В серці хворім струни змовкли,
Що бриніли якийсь час.

Підломились буйні крила,
Думка з місця не руша,
Зникла зірка, що день мріла,
Занудилася душа.

Не сміюся, та й не плачу;
Тихий сум — мій давній друг...
Молоду завзяту вдачу
Підтинає злий недуг.

Смертю дишуть хмурі стіни;
Де не глянеш — скрізь межа...
Тільки голос з України
Мою тугу розважа.

ЗАКОХАНІ

Рік вони любились — навік розлучились;
Згинуло все разом, чим серденька бились.
Узяли дівчину до нової хати;
Поліг козаченько серед гаю спати.
В головах у любки подушки пухові,
В козаченька — свита і калюжа крові.
І медів, і пива — всього чарівниці;
Козаку ж нетязі — так нема й водиці.
Коло дівчиноньки вся родина плаче,
А над козаченьком чорний ворон кряче.
Не встають обоє — заснули навіки,
Змученому серцю не поможуть ліки.
Дзвонять по дівчині, вже й попи співають,
А над козаченьком вовки завивають.

Дівчині могилку квітами убрали,
А козацькі кості вітри розмахали.

* * *

Хто про все те віда,
Хто про те згадає,
Чого щемить серце,
Що його з’їдає?

Бачить всяк, як другий
Співає та скаче,
Та ніхто не знає,
Як нетяга плаче.

* * *

Я на небо позираю —
Сумно блимають зірки:
Чорним хмарам я звіряю
Нерозважені думки.

"Чи на світі перестане
Каїн Авеля вбивать?" —
Запитався — серце в’яне...
Якийсь голос став казать:

"Досить злоба люд карала,
Час любові настає,
Що лихі мечі на рала,
На серпи перекує!"

* * *

Рідний краю! Чи забуду
Я святі слова оці.

Ні, тебе кохати буду
І в терновому вінці.

В твоїм світлі, як у раю,
З твоїх джерел щастя п’ю;
Тільки гірко, як згадаю
Сумну доленьку твою.

А то — миле все здається,
Все хотів би обійнять,
Слізка втіхи нишком ллється,
Струни весело дзвенять.

Що ж так скупо блима сонце,
Мов сліпе, над краєм сим?
Усміхнись нам крізь віконце,
Дай тепла побільше всім!

* * *

Як умру, то не згрібайте
Землі наді мною,
А засипте в чистім полі
Свіжою травою.

В головах щоб зеленіли
Явір та тичина,
А в ногах — на спомин людям
Червона калина.

Прийде дівчина-голубка
На мою могилу,
Тихо сяде під калину,
Здйхне через силу.

І згада про мене з сумом
Серденько гаряче,
Наді мною, сиротою,
Нищечком поплаче.

* * *

Гей же, любий наш співаче!
Ти скажи нам, заспівай,
Як убогий люд скрізь плаче;
Кривді верху не давай.

Заспівай про бідність люту
Та злочинства світові,
Про сірому, в пекло пхнуту,
Розбуди думки живі.

Вік борись за край свій рідний,
Що тебе співать послав.
Глянь, як б’ється наймит бідний,
Злидаря в піснях прослав.

Про великі заповіти
Нагадай нам хоч слівцем,
Щоб тебе нам зрозуміти,
Щоб назвать тебе співцем.

ХМАРИ

Летіть, хмари, в край південний,
Там у мене рідна хата;
Як згадаю сад зелений,-
Болить серце... Візьміть брата!

Понад лісом без запину
Попливли ви, полинули...
Сам туди я в думці лину,
Хоч мене там і забули.

Поллєтеся ви дощами.
Зросте жито серед поля;
Я ж заплачу слізоньками —
Все недоля та недоля.

Поллєтеся — цвітуть квіти,
Я ж заплачу — та й нічого;
Вільно громом вам гриміти,
А я змовчу — от і всього.

Так летіть же в край південний,
Сухі ниви напувайте.
Щоб не гинув люд нужденний,
Тихим вітром повівайте.

Скажіть щире привітання
Всім коханим, всьому краю,
Як сумую з безталання,
Як за ними умираю!

* * *

Як ластівки ждуть вітру над водою,
Піднявши крила, щоб летіти в ірій.
Так я ждав часу з думкою сумною —
Пливти в край інший; жаль мене брав щирий
За тих, що тут, на березі, остались
В гірких сльозах, у вічних злиднях жити,
Де хвилі з лютим ревом розсипались,
Неначе все хотіли затопити.

НА ДОБРАНІЧ!

На добраніч всім вам на ніч!
Божий день погас.
Все на світі спочиває;
Скоро ранок знов засяє;
Спіть же в добрий час!

Тихо, тихо, змовкло лихо,
Ніч кругом лягла;
Не чуть співу, ні сопілки,
Дідусь-сторож бродить тільки
Посеред села.

Спи, трудящий! Хай в мир кращий
Сон тебе знесе!
На чужині хай кохана
Тобі сниться, хай до рана
Сниться рідне все!

На добраніч! Сили за ніч
Пошли, боже, нам!
От-от стане розвидняться,
Зжене з ліжка важка праця —
Кінець любим снам!

СПІВЦЕВЕ НАРІКАННЯ

Не співається мені,
Бо про що співати?
Хто почує ті пісні,
Як всі звикли спати?

Сум, недоля — от і все,
Мій коханий краю!
Як співать мені про се,
Так піду до гаю

І повішу ліру там
Або кину в полі —
Буйним бавитись вітрам,
Грати на роздоллі.

Може, часом тим зросте
Інше покоління,
А з ним вкупі і святе
Почуття боління.

* * *

Я не співець чудовної природи
З холодною байдужістю її,
З ума не йдуть знедолені народи,-
Їм я віддав усі чуття мої.

Серед ясних, золочених просторів
Я бачу люд без житнього шматка...
Блакить... пташки... з-під соловйових хорів
Мов ніж, вража скрізь стогін мужика.

Нехай кругом розумний лад та втіха,-
Не здужа їх мій мозок осягти,
Бо скільки кривд, бо скільки всюди лиха,
Як хижий звір, братів гризуть брати.

Нехай людці, що до вітхнення вдатні,
Співають нам на всякі голоси

Про райські сни й куточки благодатні,-
Де плачуть, там немає вже краси!

Нехай вони, кохаючись "на лоні",
Мук забуття вишукують дарма,
Їх не заспать: у серця відгомоні
Озветься світ з турботами всіма!

* * *

Як побачу я квіти пахучі,
Моє серденько враз защемить,
З очей сльози поллються пекучі,
Бо, побачивши квіти пахучі,
Милий образ згадаю в ту ж мить.

Як побачу я зіроньку ясну,
То не видко других уже зір;
Нарікаю на долю безщасну,
Бо, побачивши зіроньку ясну,
Я згадаю коханої зір.

Як пташки стануть в ірій летіти
Від морозів у нашім краю,
Вся душа починає боліти,
Бо я плачу, як стануть летіти,
Спогадавши недолю свою.

* * *

Не зітхай, моя дівчино,
Скорбних уст не замикай,
Рук не складуй безнадійно,
Від життя не утікай.

Зеленіє скрізь травиця,
Цвіт буяє по гіллях;
Блисне день наш: чесні лиця
Ще не всі обвіяв страх.

В нашім гаї, в нашім полі
Зацвітуть рясні квітки,
І минеться сум недолі,
Звеселішають думки.